

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

КОРШУН А. В.,
аспірантка кафедри цивільного,
господарського права
(Академія адвокатури України)

УДК 346.5

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.1.10>**КОМПЛАЄНС У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ
СТАНОВЛЕННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ**

У статті висвітлено умови розвитку комплаєнсу та основні події і акти загальнообов'язкового та рекомендаційного характеру, які вплинули на формування комплаєнсу як явища за кордоном та і в Україні.

Авторкою розглянуто основні закордонні екстериторіальні законодавчі акти і міжнародно-правові акти, які співвідносяться із предметом дослідження, проаналізовано природу виникнення комплаєнсу, а також запропоновано підхід до періодизації розвитку комплаєнсу в Україні та світі у 3 етапи: етап I, який охоплює 1977-1997 роки, характеризується появою та розвитком комплаєнсу в США за відсутності підтримки міжнародною спільнотою заходів із заохочення здійснення корпоративним сектором комплаєнсу; етап II, який тривав протягом 1997-2013 років, характеризується прийняттям нормативно-правових актів екстериторіальної дії та укладанням міжнародних угод, які передбачали зобов'язання держав зі створення умов для розвитку комплаєнсу, в Україні – початок розвитку комплаєнсу; етап III розпочався у 2014 році і триває й нині. Він є етапом активного здійснення комплаєнсу бізнес-сектором провідних країн світу, прийняття міжнародних стандартів і рекомендацій у сфері комплаєнсу. В Україні цей етап характеризується переглядом і посиленням прийнятих загальнообов'язкових та рекомендаційних актів щодо питань комплаєнсу.

У дослідженні сформульовано загальні закономірності процесу розвитку комплаєнсу у сфері господарювання та надано оцінку державному регулюванню питання обов'язковості впровадження комплаєнс-елементів у системі корпоративного управління суб'єктів господарювання. Доведено, що результати дослідження свідчать про ефективність примусового впровадження комплаєнсу на ранніх етапах його розвитку або за відсутності розширеної корпоративної відповідальності в бізнес-середовищі. Зауважено про важливість участі держави не лише в окресленні меж неправомірної поведінки компаній і відповідальності за це, але й у спрямуванні та координуванні корпоративного сектору економіки в питанні доброчесності здійснення господарської діяльності.

Ключові слова: комплаєнс, корпоративне управління, закордонні акти екстериторіальної дії, антикорупційне законодавство, транснаціональні корпорації, сфера господарювання.

Korshun A. V. Compliance in the commercial field, historical aspects of formation and development trends

The article highlights the conditions for the development of compliance, as well as the main events and acts of mandatory and recommendatory nature, which influenced the formation of compliance as a phenomenon in Ukraine and abroad.

The author considers major foreign extraterritorial legislation and international legal acts related to the subject of the study, analyzes the nature of compliance, and proposes an approach to the following 3-stage periodization of compliance in Ukraine and in the world. Stage I covers the years 1977-1997 and is characterized by the emergence and development of compliance in the United States of America in the absence of support from the international community for measures to encourage compliance among the business community. Stage II, which lasted during 1997-2013, is characterized by the adoption of foreign extraterritorial acts and the conclusion of international agreements, that provided for the obligation of states to create conditions for the development of compliance; the beginning of compliance development in Ukraine. Stage III, which began in 2014 and continues to this day – is the stage of active compliance implementation within the business sectors of the world's leading countries, the adoption of international standards and recommendations in the field of compliance. In Ukraine the third stage is defined by a review and strengthening of recommendation and compulsory acts regarding compliance issues.

In addition, this study formulates the general development patterns of compliance in the commercial field and provides the state regulation assessment of the mandatory implementation of compliance elements in the system of organization's corporate governance. In particular, it is proved that the results of the study indicate the effectiveness of compliance enforcement in the early stages of its development or in the absence of expanded corporate responsibility in the business environment. At the same time, the importance of state participation is noted not only in defining the limits of illegal behavior of companies and responsibility for it, but also in directing and coordinating the corporate sector of the economy in the integrity of economic activity.

Key words: *compliance, corporate governance, foreign extraterritorial acts, anti-corruption legislation, multinational companies, commercial field.*

Вступ. Нині в Україні стрімкими темпами набуває розвитку комплаєнс як діяльність суб'єкта господарювання із попередження правопорушень, вчинених ним або його уповноваженими особами при здійсненні господарської діяльності, та забезпечення відповідності власної господарської діяльності вимогам законодавства України, положенням міжнародно-правових актів екстериторіальної дії, нормативно-правових актів, локальних актів суб'єкта господарювання, стандартів саморегульованих організацій у певній сфері.

Комплаєнс забезпечується шляхом здійснення контролю комплаєнс-ризиків, які можуть призвести до застосування до такого суб'єкта господарювання юридичних, фінансових санкцій, а також ризиків втрати ділової репутації або настання іншої шкоди, що може бути спричинена їх недотриманням. Поняття «комплаєнс» запозичене із-за кордону, де комплаєнс-практика є звичною і пройшла тривалий шлях становлення і трансформацій. Поширення через елементи корпоративного управління принципів етичного та прозорого ведення господарської діяльності шляхом прийняття відповідних кодексів етики та кодексів поведінки, антикорупційних програм, здійснення контролю відповідності нормам і призначення відповідальних осіб за здійснення контролю за цим стало більш усталеною практикою не лише для транснаціональних корпорацій (далі – ТНК), дочірні підприємства яких були чи не найпершими, хто впровадив такі практики в Україні, але й для низки інших організаційних форм господарювання.

Індикатором цього є посилення відповідних практик компаній, які надають юридичні та консалтингові послуги суб'єктам господарювання. Так, за даними видавництва «Юридика практична» комплаєнс станом на січень 2019 року входив у топ-15 найбільш поширених практик вітчизняних юридичних (консалтингових) фірм, а також зайняв перше місце

серед найбільш перспективних практик [21, с. 8]. У зв'язку з цим потребують дослідження питання виникнення та розвитку комплаєнсу як явища для подальшого прогнозування та виявлення основних тенденцій його розвитку на майбутнє.

Дослідження комплаєнсу висвітлено у науковому доробку Т.В. Романчик, О.В. Гараго-нича, А.Ю. Герасименко, І.В. Коляди, Т.В. Момота, Н.Д. Бабяк, К.Г. Гончарова, О.В. Неізви-стої, Н.В. Овсяк, О.Й. Окунєва, О.І. Бойко, С.Ю. Лукіна, Д.Л. Тупчієнко, І.Л. Петрова, Т.О. Чернишова, а також у працях зарубіжних науковців М. Josephsona, J.K. Aronsona, S. Kena, M.C. Blocha та інших.

Постановка завдання. Метою статті є всебічне висвітлення умов розвитку комплаєнсу за кордоном та в Україні, природи та передумов його виникнення та формулювання загальних закономірностей процесів розвитку явища у сфері господарювання, етапів роз-витку комплаєнсу в Україні та світі.

Результати дослідження. Комплаєнс сформувався як категорія за кордоном лише наприкінці ХХ століття у Сполучених Штатах Америки (далі – США). Вперше питання етичності ведення бізнесу, на думку американських науковців В. Крега та В. Вуфа, було порушене у 1972 році внаслідок розслідування випадку надання пропозиції неправомірної вигоди Міжнародною корпорацією телефонної та телеграфної політики (далі – МКТТ) Цен-тральному розвідувальному управлінню США в 1970 році за блокування обрання кандидата в президенти Чилі. Підкомітет з питань транснаціональних корпорацій Комітету з міжнарод-них зв'язків Сенату США, надаючи оцінку згаданім вище діям, зауважив, що МКТТ вийшла за межі прийнятної корпоративної поведінки (в етичному сенсі питання) [1, с. 5–6].

Більш вагомою подією з точки зору передумов виникнення комплаєнсу є «Вотергейт-ський скандал», який, на думку більшості науковців, нині можна вважати прямим триге-ром розвитку комплаєнсу як явища [2, с. 1622]. «Вотергейтський скандал» був політичною подією, пов'язаною із неправомірним встановленням прослуховування штабу політичної партії, проте в результаті розслідування цієї справи було виявлено не тільки це, але й факти використання неправомірно отриманих корпоративних коштів організацією в рамках пре-зидентської кампанії для здійснення сумнівних платежів іноземним посадовим особам. У результаті розслідування вказаного інциденту понад 400 великих приватних компаній у США визнали здійснення таких платежів на загальну суму понад 300 мільйонів доларів з метою підкупу іноземних посадових осіб для отримання ділової вигоди [1, с. 7; 2, с. 1622].

Отже, в США мали місце події економіко-політичного характеру, які зумовили виник-нення комплаєнсу, а саме Чилійський скандал з компанією МКТТ і «Вотергейтський скан-дал». Вказані події порушили питання допустимої корпоративної поведінки компаній на найвищому рівні, що знайшло свій вияв в ухваленні законодавчої ініціативи з цього питання. Так, Закон США «Про корупцію за кордоном», прийнятий сенатом США 5 травня 1977 року та підписаний американським президентом 19 грудня 1977 року (the Foreign Corrupt Practices Act, далі – Закон США) [7], був першим законодавчим актом, який заборонив виплати, що здійснюються безпосередньо або через посередника з метою впливу на іноземну посадову особу з метою виконання (або невиконання) нею її повноважень і функцій в обмін на непра-вомірну вигоду у будь-якому вигляді.

У 1991 році у зв'язку з прийняттям Закону США Посібник США з винесення вироків (US Sentencing Guidelines Manual) був доповнений розділом 8 (Sentencing of Organizations), відомим як Федеральний звід приписів щодо засудження організацій (the Federal Sentencing Guidelines for Organizations, далі – Звід приписів) [3]. Фактично цей документ сформував звід стандартів, які регулюють порядок винесення вироків судами щодо організацій, визна-них винними у скоєнні злочинів (у тому числі порушень норм Закону США), та визначив організації відповідальними за вчинення протиправних дій їхніми працівниками.

Звід приписів встановлював елементи комплаєнс-системи та політик з етики ведення бізнесу (етичних політик) організації, що звинувачується, які повинні бути враховані судами при винесенні вироку для отримання організацією права на пом'якшення покарання [4, с. 703]. За умови, що такий суб'єкт господарювання доведе суду наявність постійнодію-

чої та ефективної комплаєнс-системи підприємства (враховуючи зазначені вище приписи), розмір призначених судом штрафних санкцій за порушення законодавства може бути зменшений аж на 95% [5]. Прийняття цього документу є важливим з огляду на те, що він став першим документом, який встановив критерії ефективності комплаєнс-системи в компаніях США та дав організаціям стимул створити ефективну комплаєнс-програму [4, с. 703].

Тому саме 1977-1997 роки можна віднести до першого етапу розвитку комплаєнсу, характерними рисами якого було зародження антикорупційного комплаєнсу – криміналізація в США комерційного підкупу посадових осіб іноземних держав компаніями США; відсутність загальносвітових тенденцій до встановлення державами обов'язку зі здійснення превенції компаніями їх правопорушень; встановлення в США на рівні закону ознак ефективної комплаєнс-програми компанії; початок формування комплаєнс-систем у компаніях США.

Закон США вплинув на світові тенденції щодо розуміння етичної корпоративної поведінки у приватному секторі. Вже у 1997 році провідні країни світу мали переконання щодо необхідності слідування прикладу США та спільним волевиявленням хотіли схвалити акт, який би вказував на неприпустимість підкупу іноземних посадових осіб. 21 листопада 1997 року була прийнята Конвенція Організації економічного співробітництва та розвитку про боротьбу з підкупом посадових осіб іноземних держав у міжнародних ділових операціях (далі – ОЕСР, Конвенція ОЕСР), яка стала першим міжнародно-правовим актом, що зобов'язував держав-підписантів криміналізувати підкуп іноземних державних посадових осіб, у тому числі юридичними особами [6].

За оцінками науковців, цей документ вплинув на глобальне мислення про неетичність комерційного хабарництва та про те, як слід використовувати міжнародні інструменти для здійснення розслідування щодо осіб, які підозрюються у підкупі іноземних посадових осіб. Можна дійти висновку, що саме у 1997 році відбувся перехід до другого етапу в періодизації історії розвитку комплаєнсу, який можна назвати етапом міжнародно-правового визнання критеріїв неприйнятної корпоративної поведінки.

Вже у 1998 році до Закону США були внесені зміни, необхідні для приведення його у відповідність до Конвенції ОЕСР, які розширили сферу його дії на всіх фізичних осіб і компанії незалежно від їхньої національної приналежності. Під дію FCPA неамериканська компанія підпадає, зокрема, в разі, якщо вона діє від імені американської компанії або якщо протиправне діяння, заборонене Законом США, було вчинене на території США (при цьому територія США у цьому випадку має дуже широке тлумачення) [7]. Конвенція ОЕСР загалом сприяла переходу від мінімального до активного та жорсткого контролю за виконанням норм Закону США [2, с. 1617].

Як зазначає науковець Л. Сільвейра, спираючись на опитування, проведені серед американських підприємств у 2002, 2006 та 2015 роках, одним із безперечних ефектів від прийняття Закону США було сприяння розвитку ділової культури підприємств [8]. Крім того, в результаті активного впровадження комплаєнсу в компаніях США та ТНК остаточно сформувалася нова посада (а згодом і професія) – комплаєнс-офіцер (Compliance Officer) [9, с. 14–15].

Досить важливою подією, на нашу думку, якій у науковій літературі в контексті розвитку комплаєнсу досить мало приділяють уваги, є прийняття у 2003 році Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції (далі – Конвенція ООН), яка стала другим міжнародно-правовим актом після Конвенції ОЕСР, що містить положення щодо криміналізації корупції у широкому сенсі та встановила низку зобов'язань щодо забезпечення розвитку державами-учасницями комплаєнсу серед суб'єктів господарювання приватного сектору, а також поширення ідей етичності у здійсненні господарської діяльності.

Так, Конвенція ООН зобов'язала її держав-учасниць вживати заходів, «спрямованих на запобігання корупції в приватному секторі, посилення стандартів бухгалтерського обліку та аудиту в приватному секторі», якими, зокрема, є «сприяння розробці стандартів і процедур, призначених для забезпечення доброчесності в роботі відповідних приватних юри-

дичних осіб, у тому числі кодексів поведінки для правильного, добросовісного та належного здійснення діяльності підприємцями <...> та запобігання виникненню конфлікту інтересів, а також для заохочення використання добросовісної комерційної практики у відносинах між комерційними підприємствами <...>» [11].

Приблизно саме в цей час в Україні починає зароджуватися така категорія як комплаєнс. З приходом після 2000-х років в Україну дочірніх підприємств іноземних компаній, які вже імплементували комплаєнс-систему в материнській компанії за кордоном під впливом описаних вище нормативних документів США та Великобританії, однак діяльність яких навіть на території України не звільняє їх від обов'язку виконувати вимоги зазначених вище актів, комплаєнс почав знаходити своє місце в системі корпоративного управління підприємств в Україні.

Вже у 2010 році в Україні нараховувалося понад 7 тисяч філій іноземних ТНК [11], і з того часу їхня кількість зростає. Пропорційно збільшується кількість суб'єктів господарювання в Україні, які впроваджують систему комплаєнсу. Проте українські підприємства, на яких екстериторіальна дія актів іноземного законодавства не поширювалася, тривалий час все ж залишалися поза усвідомленням необхідності впровадження комплаєнс-систем в корпоративному управлінні, оскільки відповідних вимог або хоча б рекомендаційних положень щодо побудови комплаєнсу українське законодавство не містило.

Першим інститутом в Україні, у якому були відображені рекомендаційні положення щодо імплементації комплаєнсу в господарській діяльності, стало банківське право. На основі рекомендацій Базельського комітету з питань банківського нагляду при Банку міжнародних розрахунків від 2005 року були розроблені Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України, схвалені Постановою Правління Національного Банку України № 98 від 28 березня 2007 року (далі – НБУ, Рекомендації НБУ від 2007 року) [12], які визначили комплаєнс однією з чотирьох основних форм контролю, що мають бути включені до організаційної структури банку для забезпечення належної системи важелів і противаг. Рекомендації НБУ від 2007 року є особливо цінними для аналізу історії закріплення комплаєнсу в законодавчих актах України, оскільки вони містили відповідну термінологію (комплаєнс-ризик, система комплаєнс, комплаєнс-відділ, служба комплаєнс, політика ефективного внутрішнього контролю, дотримання законодавства і внутрішніх процедур).

В той час у світі другим іноземним нормативно-правовим актом екстериторіальної дії у сфері регулювання питань комплаєнсу в компаніях після Закону США став прийнятий у 2010 році у Великобританії Закон «Про боротьбу з хабарництвом» (the Bribery Act, далі – Закон Великобританії). Положення Закону Великобританії, зокрема, визначають неспроможність комерційних організацій запобігти хабарництву як окремому складу злочину, що полягає у нездійсненні суб'єктом господарювання або неспроможності здійснити усі необхідні превентивні заходи для унеможливлення здійснення підкупу, забороненого іншими положеннями Закону Великобританії, особами, які пов'язані з таким суб'єктом господарювання (перелік таких осіб є невичерпним) [13].

У зв'язку з тим, що Закон Великобританії встановлює фактично вимогу щодо наявності ефективних процедур запобігання хабарництву, згодом було прийнято Керівництво щодо процедур, яким відповідні комерційні організації можуть запровадити для запобігання хабарництву осіб, пов'язаних з ними [14]. Цей документ закріпив 6 принципів для ефективної побудови комплаєнс-системи на підприємстві з метою запобігання хабарництву та іншим протиправним діям [14, с. 21].

Що ж до України, то ратифікація Україною у 2006 році Конвенції ООН, положення якої стали частиною національного законодавства у 2010 році, стала стимулом до імплементації прийнятих світовою спільнотою положень, зокрема, у сфері протидії хабарництву та корупції у бізнес-секторі. Так, у 2011 році в Україні було прийнято Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» № 3206-VI від 7 квітня 2011 року (далі – Закон № 3206-VI) [15], який хоча і не закріплював обов'язку для суб'єктів господарювання в Україні створюю-

вати комплаєнс-системи, проте став передумовою для подальшого розроблення в Україні законодавчих вимог, серед іншого й у сфері антикорупційного комплаєнсу.

Варто згадати про ще один закордонний акт екстериторіальної дії – антикорупційний Закон Бразилії № 12.846/2013 від 1 серпня 2013 року, відомий як *Brazilian Clean Company Act* (далі – Закон Бразилії) [16, с. 1]. Особливість ВССА полягає у тому, що він, на переконання деяких науковців, вважається найсуворішим антикорупційним актом екстериторіальної дії, який врегульовує діяльність компаній [17]. Закон Бразилії, серед іншого, забороняє прямі та непрямі акти хабарництва, підкуп бразильських та іноземних посадових осіб, шахрайство у державних закупівлях. При цьому найважливішим критерієм для пом'якшення відповідальності компанії є відповідність комплаєнс-програми такої компанії законодавству [18]. Так, Розділ IV Декрету № 8.420/2015 від 18 березня 2015 року визначає критерії комплаєнс-системи організації, наявність яких може значно зменшити адміністративно-господарські стягнення за порушення норм Закону Бразилії [17; 16, с. 2].

Зазначене дозволяє виокремити другий етап розвитку комплаєнсу (1997-2013 роки), який характеризується жорстким встановленням меж дозволеної поведінки компаній. Цей етап відрізняється від попередніх і наступного тим, що протягом цих років у світі переважали тенденції визначення державами або міждержавними організаціями жорстких норм, що зобов'язали компанії багатьох держав впровадити комплаєнс-систему. Такий примусовий характер популяризації комплаєнсу був ознакою чи не всіх прийнятих за цей період актів екстериторіальної дії та міжнародних договорів, а наслідком цього стало посилення практики створення комплаєнс-систем у компаніях (здебільшого ТНК). Вказаний етап у контексті України характеризується появою категорії комплаєнсу в рекомендаційних настановах щодо банків і формуванням окремо визначеного антикорупційного законодавства.

Найперше, що свідчить про перехід на якісно новий, третій етап розвитку досліджуваного явища, – це розробка та прийняття галузевих актів рекомендаційного характеру та міжнародних стандартів у сфері комплаєнсу, одним із яких є прийнятий у 2014 році Міжнародною організацією зі стандартизації (далі – ISO) міжнародний стандарт ISO 19600:2014 «Системи комплаєнс управління – Керівні принципи» (далі – стандарт ISO 19600:2014), який є керівництвом для впровадження комплаєнс-програми в рамках системи корпоративного управління в компанії будь-якого типу [23].

В Україні на цьому етапі у 2014 році відбулося запровадження не зовсім властивого національній системі кримінального права, фактично механізму притягнення юридичних осіб до кримінальної відповідальності (застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру) за неспроможність забезпечити антикорупційний комплаєнс (незабезпечення виконання покладених на її уповноважену особу законом або установчими документами юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, що призвело до вчинення будь-якого із злочинів, передбачених у ст.ст. 209 і 306, ч.ч. 1, 2 ст. 368-3, ч.ч. 1, 2 ст. 368-4, ст.ст. 369 і 369-2 ККУ) [22].

Регуляторна база України для антикорупційного комплаєнсу також зазнала в цьому періоді змін: відбувся її перегляд у бік посилення існуючих законодавчих вимог. Так, у 2014 році на заміну Закону № 3206-VI було прийнято Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII від 14 жовтня 2014 року (далі – Закон № 1700-VII) [19], який містив окремий розділ (Розділ X. Запобігання корупції в діяльності юридичних осіб), присвячений по суті питанню запровадження антикорупційного комплаєнсу (антикорупційної програми юридичної особи).

Також у 2014 році було зроблено важливий крок до примусового впровадження комплаєнсу у сферу внутрішнього контролю банків шляхом прийняття Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України, затвердженого постановою Правління НБУ № 867 від 29 грудня 2014 року, яким вперше було встановлено обов'язкові вимоги щодо організації внутрішнього контролю в банку, у тому числі системи комплаєнс-контролю [20].

Слід згадати про досить важливий міжнародний документ у сфері превенції хабарництва та корупції, який був прийнятий у 2016 році, – міжнародний стандарт

ISO 37001:2016 «Системи менеджменту боротьби з хабарництвом. Вимоги та настанови щодо використання» (далі – ISO 37001:2016), який є стандартом системи боротьби з корупцією та призначений допомогти організації створювати, впроваджувати, підтримувати та вдосконалювати комплаєнс-програму з протидії корупції (“an anti-bribery compliance programme”).

В контексті України з 2017 року відбуваються досить активні процеси щодо перегляду прийнятих рекомендаційних і загально-зобов’язуючих актів у сферах банківського, антикорупційного законодавства в бік їх посилення, а також подальшої інтеграції терміну «комплаєнс» у законодавство України. Так, у 2020 році були прийняті Рекомендації щодо практики застосування законодавства з питань корпоративного управління «Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації», затверджені рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 118 від 12 березня 2020 року (далі – Кодекс). Цей документ рекомендаційного характеру встановив комплаєнс та окремі його елементи необхідним складником системи контролю в компаніях, зареєстрованих на фондовій біржі в Україні (п. 6 Кодексу) [24]. Очікується, що Кодекс може стати національним стандартом корпоративного управління в Україні, на якого згодом буде розроблено окремі типові політики на більш спеціалізовані теми та для певних категорій суб’єктів господарювання [25].

Третій етап розвитку комплаєнсу, який почався, на нашу думку, у 2014 році, триває і нині. Для цього етапу характерним є активне застосування закордонних актів екстериторіальної дії щодо резидентів і нерезидентів держави-регулятора; активна розробка та прийняття рекомендацій, настанов, стандартів і керівництв у сфері комплаєнсу міжнародними організаціями та контролюючими органами; перегляд Україною прийнятих у попередньому періоді загальнообов’язкових і рекомендаційних актів, які містять положення щодо комплаєнсу; поширення в Україні практики впровадження комплаєнсу серед різних галузей бізнесу. Викладене вище містить підстави для виділення таких 3 етапів його розвитку: 1977-1997 роки, 1997-2013 роки, 2014 рік – нині (час друку цього дослідження).

Висновки. Отже, враховуючи специфіку сфери господарювання та комерційних цілей, які здебільшого ставлять перед собою компанії (збільшення прибутків, розширення ринків діяльності компанії), на початковому етапі потужним стимулом для розвитку комплаєнсу в будь-якій державі є саме законодавче закріплення вимог щодо його здійснення. Держава має донести до суб’єктів господарювання принцип доброчесності та розширеної корпоративної відповідальності, скерувати приватний сектор економіки в питанні моделі поведінки і корпоративної структури, що забезпечують повну відповідність діяльності компанії чинним законодавчим нормам і зменшують ризики притягнення її до відповідальності за порушення таких норм.

Враховуючи глобалізаційні тенденції та активну міжнародну торгівлю, впровадження таких норм має бути забезпечене підтримкою міжнародної спільноти. Прийняття актів і керівництв рекомендаційного порядку у сфері комплаєнсу є ефективним методом його пропагування та впровадження у сфері господарювання за умови прийняття державою загальнообов’язкових положень щодо засад притягнення до відповідальності суб’єктів господарювання (юридичних осіб) за здійснення неправомірної поведінки. В Україні у сфері господарювання такі загальнообов’язкові положення нині здебільшого забезпечуються приємом іноземних держав у контексті порушення компаніями приписів закордонних актів екстериторіальної дії.

Список використаних джерел:

1. Wesley A. Cragg, William Woof. The US Foreign Corrupt Practices Act and its implications for the Control of Corruption in Political Life. *Business and Society Review*. № 107(1). P. 43. URL: <http://home.iscte-iul.pt/~ansmd/CC-Cragg.pdf>.
2. Rachel Brewster. Enforcing the FCPA: international resonance and domestic strategy. *Virginia Law Review*. 2017. Vol. 103, № 8. P. 1611–1682. URL: https://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6472&context=faculty_scholarship.

3. U.S. Sentencing Guidelines Manual: Guidelines Manual approved by the U.S. Sentencing Commission, amend. 422 (effective Nov. 1, 1991). § 8A1.2. P. 453. URL: https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/guidelines-manual/1991/manual-pdf/1991_Guidelines_Manual_Full.pdf.
4. Murphy Diana E. The Federal Sentencing Guidelines for Organizations: A Decade of Promoting Compliance and Ethics. *Iowa Law Review*, Vol. 87, № 2, March 2002. P. 697–719. URL: <https://ssrn.com/abstract=358741> (Last accessed: 20.11.2020).
5. Desio Paula. An Overview of the Organizational Guidelines. United States Sentencing Commission. P. 1. URL: <https://www.ussc.gov/sites/default/files/pdf/training/organizational-guidelines/ORGOVERVIEW.pdf>.
6. Конвенция по борьбе с подкупом должностных лиц иностранных государств при проведении международных деловых операций. Конвенция Организации экономического сотрудничества и развития от 21.11.1997. Дата обновления: 21.11.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_154#Text (дата обращения: 20.11.2020).
7. Положення «Закону про боротьбу з практикою корупції за кордоном», які спрямовані на боротьбу з хабарництвом і стосуються бухгалтерських книг і документації // Поточна редакція у складі державного закону № 105-366 від 10 листопада 1998 року. Кодекс законів США. URL: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2012/11/14/fcpa-ukrainian.pdf>.
8. Dutra de Oliveira Silveira Luciana. Has the FCPA changed the US business culture? FCPA Compliance & Ethics, Business Solutions to Compliance and Legal Challenges. June 23, 2017. URL: <http://fcpacompliancereport.com/2017/06/12919/> (Last accessed: 20.11.2020).
9. Michael Josephson. History of the Integrity, Ethics and Compliance Movement: a cautionary tale for CEOs and corporate directors. ETHIKOS, the Society of Corporate Compliance & Ethics. January / February 2014. № 1. P. 13–15. URL: <https://www.corporatecompliance.org/portals/1/PDF/Resources/ethikos/past-issues/2014/scce-2014-01-ethikos-josephson.pdf>.
10. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції. Конвенція ООН. Міжнародний документ від 31.10.2003. Дата оновлення: 18.10.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 20.11.2020).
11. Романчик Т.В. Комплаєнс як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства. С. 4. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/33842/4/Romanchuk_Komplaiens_yak_instrument_2017.pdf.
12. Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України: схвалено постановою Правління НБУ від 28.03.2007 № 98. Дата оновлення: 03.12.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0098500-07> (дата звернення: 20.11.2020).
13. Bribery Act 2010. Act of the Parliament of the United Kingdom, official text. 8th April 2010. Chapter 23. P. 21. URL: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/23/data.pdf> (Last accessed: 20.11.2020).
14. Guidance about procedures which relevant commercial organisations can put into place to prevent persons associated with them from bribing (section 9 of the Bribery Act 2010). UK Ministry of Justice. P. 45. URL: <https://www.justice.gov.uk/downloads/legislation/bribery-act-2010-guidance.pdf>.
15. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07.04.2011 № 3206-VI. Дата оновлення: 01.09.2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17> (дата звернення: 20.11.2020).
16. Renata Muzzi Gomes de Almeida, Shin Jae Kim. The New Brazilian Clean Company Act. EMPEA. 2014. P. 2. URL: <https://www.empea.org/app/uploads/2017/03/Brazilian-Clean-Company-Act.pdf>.
17. Brazil Compliance Guide. GAN Business Anti-Corruption Portal: website. Compliance Guides Section. URL: <https://www.ganintegrity.com/portal/compliance-quick-guides/brazil/> (Last accessed: 20.11.2020).

18. Brazilian Clean Company Act. GAN Business Anti-Corruption Portal: website. Anti-Corruption Legislation Section. URL: <https://www.ganintegrity.com/portal/anti-corruption-legislation/brazil/> (Last accessed: 20.11.2020).

19. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Дата оновлення: 27.10.2020. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 20.11.2020).

20. Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України: затверджено постановою Правління НБУ від 29.12.2014 № 867. Дата оновлення: 05.07.2019. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0867500-14> (дата звернення: 20.11.2020).

21. Насадюк О.П. Эволюционные настройки: на чем зарабатывали украинские юрфирмы в прошлом году? *Юридическая практика*. № 4(1100). 22 января 2019. С. 36. URL: <https://pravo.ua/articles/jevoljucionnye-nastroyeniya/> (дата обращения: 20.11.2020).

22. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України : Закон України від 13.05.2014 № 1261-VII. Дата оновлення: 13.05.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1261-18/ed20140513> (дата звернення: 20.11.2020).

23. Gasiorowski-Denis Elizabeth. New ISO standard on compliance management cuts challenges and costs. The International Organization for Standardization : website. December 19, 2014. URL: <https://www.iso.org/news/2014/12/Ref1919.html> (Last accessed: 20.11.2020).

24. Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації: Рекомендації щодо практики застосування законодавства з питань корпоративного управління, затверджені рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12 березня 2020 року № 118. Дата оновлення: 12.03.2020. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/documents/kodeks-korporativnoho-upravlinnia-kliuchovi-vymohy-i-rekomendatsii/> (дата звернення: 20.11.2020).

25. НКЦПФР затвердила Кодекс корпоративного управління України. Юридична Газета online. Новина від 16 березня 2020 року. URL: <https://jur-gazeta.com/golovna/nkcprf-zatverdila-kodeks-korporativnogo-upravlinnya-ukrayini.html>.

